

קיץ קטלני

קיץ כזה אני, לפחות, לא זוכר. ואינני מתכוון רק לחום או למה שקוראים במטראולוגיה של זמננו "עומס החום": הציון הגורא של חום ולחות ברצועת החוף שלנו שבהקשר זה הכינוי רצועת החום אולי יפה לה יותר.

תחילה דן פגיס, אחריכך מוישה אישיכסית, אהרון בכר, רודי משולם, שייקה אופיר, מארק סגל, אריה צירון, שירה, ציון, עיתונות, כידור אמנותי בייצוג סימטרי, מרכיבים אנשים שלא הגיעו לסוף שנות החמישים לחייהם. מקצתם כאלה שאף למחצית שנות הארבעים לא הגיעו. כלומר, שלא כדרך הטבע. כרגיל, שוב שיטה בנו הטבע בהפגינו שלו מותר לנהוג שלא כדרכו.

כיוון שהיכרתי את כל הנפטרים, הרלתי ללכת לבתי הקברות. כיוון שהספדתי אחר מהם — לא הספדתי עוד איש לאחרים. גם התפקיד של מספיד מקצועי אינו מלהיב במיוחד.

כזה היה בשעתו אורי קיסרי: היחיד המופר לי, שעשה זאת דרך קבע ולא כמצוות אנשים מלומדה (אף כי היו פה ושם כאלה שליגלגו).

כבוד של העבודה. קאס פאן דונגן: מטאטא הרחובות

והיתה לכך סיבה, כלומר, לזה שלא המאיים עצמו על הכל בהספדיו. שיותר מהספיד אנשים — מקצתם לא היו ירדיו כלל — הספיד ברמותם ארץ ישראל שחלפה עברה לנגד עיניו ואשר את כאב היעלמה כאב.

בהרגשו זו היו לו, כמוכן, שותפים רבים. במלים אחרות: הוא — כמו אתרמן באחרית ימיו — הספיד תקופה, לא פרק זמן. אין להשתמש בהבחנה של שארל פגי הצרפתי בין period לבין epoch (צרפתית) (epoch). העברית אינה מבחינה יפה בין השתיים אבל ההבדל הוא כמרומה. כל ההבדל שב"עולם", ולא "ההבדל הקטן" הצרפתי הירדני. יש עשור או כמה עשורים או "רור" שהם תקופה — ואז היא מתרגשת ובאה, מתחוללת, מצטיינת, עטורת תהילה ויופי (התקופה היפה" בצורת וכו') ויש אפופת עשן שרפות ותילי חריכות וכו' ויש עשור או עשורים שהם פרקזמן מתמשך, לא מוגדר, ובו הרברים קורים, מופיעים, נערכים, מתנהלים, משתבשים, מתבצעים. עליהם ייאמר אחר כך: זה מה שיש או מה שהיה.

נתמול מזולו של אדם. הוא חי את חייו בתקופה. לא נתמול — הוא חי כל ימיו או מקיצתם בזמן זה או אחר, לא בין הזמנים. ויש האומרים להיפך: כלומר, בהקשר למזל. ויש אנשים שאין להם מזל והם עוברים מן העולם לא בזאת ולא בזה, כי אם בקיץ חם, לח, מזניק, מחניק מכל הבחינות — בין שמעון פרס לבין יצחק שמיר והגברת ארבל-אלמוזלנו, בין השופט לוי לבין סיגוריו של ג'ון דמיאניוק, בין דתיים וחילוניים בירושלים ובמדרחוב של חיפה, בין ה"לביא" והאבטלה.

אהרון בכר, שייקה אופיר, מארק סגל נמנו השנה עם האחרונים. קרבות עצמם, אבל מותר גם לשאול באיזו מידה גם קרבות שלנו. — של מה שעשינו ויצרנו והבאנו כאן לעולם בזמן בידהשמשות הוה, שהוא בעצם גם לא בין השמשות, שכן, בניגוד לדורו של ביאליק, שכן הגדירו המצור, עדי איש סימן קל שבקלים

כאופק לשמש הגדולה שהינה תזרחתאיר לאחר ההשיכה.

בא מאהבה

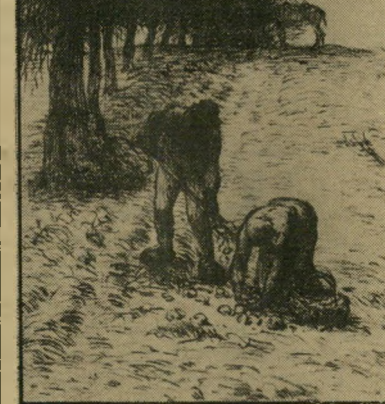
ביטוי לא מרשים במיוחד, נשמע לא עברי אבל עברי (ועל מישקל: בא מרצון), אפניתי סיס" מתי בעצם. האחת/האחר שר/שר על האהבה וכל האחרות מהרות/מחרים אחריה: אה - בה - בה - בה. מה שנמכר פעם יימכר מן הסתם עוד פעם, וכבר יש לך אלף נשיות חדשות: נ"ח על מישקל ש"ח (שקלים חרשים).

אבל לא על כך. ברשימה תחת הכותרת שלמעלה "נחשף" — ברוח הימים האלה — הנימאי צדי צרפתי ליהודה אטלס בידענות אחרונות. כגילויילב נריר למדי הוא מגלה את עקב אכילס של כל אמן, אמיתי כלא אמיתי, טוב כרע: אתה רוצה שיאהבו אותך אהבה גדולה, ומהשיותר אנשים. מין צימאון כזה.

מין צימאון גדול כליכך שלפעמים, מתוך חשש שלא ניתן יהיה להרוותו, מתחלף בהיפוכו: אתה רוצה שישנאו אותך שינאה עזה, ומהשיותר אנשים, או לפחות האנשים הנכונים. וראה סאלין הצרפתי ועורא פאונר האמריקאי. ויש גם שביל בניניים: אתה מכריז שאתה כותב / שר / רוקר / מפיק רק לעצמך ול12 המוכרחים. אם יש כאלה. ואם עוד אין — ל2 המוכרחים שלעתידי לבוא. אצל משורר זה עוד "הולך" איכשהו. אבל אצל מפיאק או במאי או שחקן — כבר מתעוררות בעיות.

כן, וגם כזה צורך צדי צרפתי: זה מתקשר בדרך כלל עם "ילד יוצא דופן, מופנם, לא כליכך מתפקד. מעט חברים. לא משחק כדורגל. מצטיר, קורא ספרים, הולך לקולנוע, יושב וחולם. ובלי קשר עם הסביבה".

אם אודקק אייפעס לבמאי, צדי צרפתי הוא הבמאי שלי. זה כבר ברור. ועכשיו לעיקר: כן, ביקורת כאבת, מפחידה. לא מאמין שיש אדם שיכתבו עליו מלה רעה ולא איכפת לו. גם המבקר ייפגע אם יגידו לו שמה שהוא כתב משעמם (לא בטוח, צדי, אני מכיר

כבודה של העבודה, ז'אן פראנסוא מילא: אוספי הזרדים

כמה מהם שייראו בזאת מחמאה — נ"ז). לפני הצגה למבקרים אני לחוץ, משלשל מהבוקר, אפילו אם המבקר לא אוהב הצגה, למה האכזריות. שיששבו מה זה ככלל לעשות מחומר בארץ... אני יודע, גם למי "רים יש בעיה. הרבה דברים נכתבים כמו שנכתבתי. "שיהיה מעניין. גם הם רוצים למצוא-אין. אבל, א. היו קצת פחות אכזריים, שום אסון לא יקרה להם. אצלי זה מפה הרבה יותר קשה. אצלי זה פצע. זה כואב".

נזכרתי כמה שנכתב בעיתונים לאחרונה על זה שגל אחר של ביקורת עויינת, ואולי גם דוגנית, עשה לשייקה אופיר, שהיה עד אז — כך כתבו — מורה לביקורת (מפגנת" (האם זה מקרה שאין לכך מלה בעברית, ושנאלצו לשאול אותה מן היידיש?)

כאותו הקשר נזכרתי גם כמה שביקורת שלילית אחת או שתיים עשו לקיטס מעודן, ומה שיחסם של בני ארצם — כן, בני דנמארק הקטנה והטובה — עולל לשני גדולי בניה שבכל הדורות, לסארואן קירקגור ולהאנס כריסטיאן אנדרסן.

בירון — גברי, סמכותי ומחושל (מה לא ניסו לעשות לו?) זילול במי שכך נפגע מן הביקורת (ראה דבריו על קיטס כפתיחה לדון ז'אן שלו). וגם ביאליק, כמרומה, לא התרשם במיוחד ממי שרק קו שמש אחר עברו וכבר וכו' וכו' ורק סער

ליל אחד עברו ושוב וכו' וכו' (נא לקרוא את השרי). — מה שלא הפריע לביאליק לפרוש מאגרות הסופרים כמחאה על מה ששלונסקי, שטיינמן וחבריהם — לא הרבה יותר מ...סער ליל אחר", כמרומה — עוללו לו.

אבל נחזור לצדי צרפתי, שמתוך דבריו משתמעת רעה/חולה ירועה כהרבה ממה שהוא עצמו מודע לה. שהרי הוא נכון לקבל בלא עירעור וכדבר מוכן מאליו את הטענה שהאכזריות מעניינת יותר מהיפוכה, וכי היא אמצאת חן בעיני קהל הקוראים.

לא, על כך אין הוא מבקש לערער. ורק על נפשו שלו הוא מבקש. כאילו אמר: אני מבין שמוכרחים כאכזריות, "לפי רישת הקהל", אבל במטותא — קצת פחות, זה כואב לי, במחילה. וכאן שורש הרע. שהרי אם הוא קולט נכונה את אוירת הארץ בימים אלה — ונרמה לי שהוא אכן קולט אותה נכונה — כי אז הדברים שהוא אומר עליה, בעיקר קהל הקוראים — נוראים מכל חשבון אפשרי שבין אמן לבין מבקרו.

ארץ האכזריות המעניינת". ארץ הכאסה. אבל אני יכול להרגיע אותך, צדי צרפתי: הביקורת המעניינת ביותר שאני מכיר — מבורלר ות.ס. אליוט ופול ואלרי ועד ואלטר בנימין ואדמונד וילסון וז'אן ז'ק ברוקס וחנה ארנדט וסוון זונטאג, ואצלנו: מפרישמן וברנר ועד שלמה גרודזונסקי — לא היתה אכזרית. חריפה ותקיפה, אולי, לפעמים, אבל מעולם או כמעט מעולם לא אכזרית.

אולי — רק מחשבה אחת מרבות אפשריות — מפני שנכתבה בידי אנשים ש...באו מאהבה" לספרות ולאמנות — יותר מאשר מתוך רצון למצוא חן בעיניו של קהל הסרדמות — הרי הביקורת עצמה היא היוצרת גם את קהלה וגם את דמותו — של מי שאמורים, להתעניין" בשפיות-דמים בוירה של גלאדיאטורים מילוליים למיניהם.

כל ישראל חברים?

לא, אני לא חבר שלהם. כוונתי לעסקנים ולקבלנים ולאריכלים ולוועדות שלנו שבכוע שעבר הכשר להריסת מיכנה נית-הספר "אליאנס" כנווה-צירק מיסודה של אגודת "כל ישראל חברים" (כ"ח) כראשי התיבות המכוערים שבחרו לעצמם).

עוד אני משתתף בצערה של אנדרטת הפועל העברי המחוללת בירד המיוזרר לשעבר; עוד שלמה שבא בא ומתריע מעל עמודים אלה על קוליקאליאציה של שמות הרחובות שלנו (רחוב "המגיד" שהפך לרחוב "המגיד מרובנה"), ועסק

כבודה של העבודה, אורי ליפשיץ: פועל ליד מכונה

נינו הרסו עוד אתר היסטורי באזורה המוערר לפורענות של גימנסיה "הרצליה" לשעבר. בתלי אביב הרעה אומנם נפתח מצפון אבל תוצאותיה ניכרות, משום מה, בעיקר בררררר. מדוע? כי שם עוד יש מה להרוס.

אחר-כך יכו על חטא. אחר-כך יצטרדו. מהרסי בניין "טליתא קומי" שבירושלים אף הוציאו חוברת-הספר מיוחדת, בכספי העירייה אם אינני טועה, הרצופה דיברי צער על "התיפארת שיהיה". אפילו שלחו לי העתק, לאחר שעמדו וצריפה שיר משלי, הנושא את השם "טליתא קומי" (בלא כל קשר לבניין אבל כהחלט בהקשר שאליו שייך גם שם הבניין) לחוברת הקינה המאוחרת מדי. ככל קינה בעצם. כל ישראל חברים? לא, אני באמת מקווה שלא.

מרדוך נגד עמרי

יוסף אחאי, מוטיקי התנועה הקיבוצית, חבר קיבוץ נצריסרני, הוא ממורי התנ"ך הוותיקים והגורעיים בארץ. הריוו יותר מבן 80 ועד היום יוצא הוא כמה פעמים בשבוע ונוסע באוטובוסים ובטרמפים למקומות קרובים ורחוקים ומלמר תנ"ך בחוגים שונים. אחאי הוא שריר לאוהבי תנ"ך אמיתיים, חילוניים עד עימקי נשמתם. שביקשו ללמד תנ"ך לפי כל פירושו ומחקרו, ולהנחילו לרבים, לאו דווקא בפירושי-החומש.

יוסף אחאי כועס בימים אלה מאוד. בן יש לו וקרא לו עמרי, על שם המלך הגדול שלא היה אהוד על עורכי התנ"ך, אבל אפילו התלמוד מציינו לזכותו כי הוא "הוסיף כרך בארץ-ישראל". הוא קרא לו עמרי גם על שם העומר, מונח חקלאי מיקראי נאה.

והנה, לאחרונה קרא יוסף אחאי בעיתונים כי כבוד הרב הראשי מרדכי אליהו פסק כי אסור לקרוא יפרים על שמם של עמרי, נמרוד, איובל ואפילו אבשלום, כיוון שהם עשו "הרע בעיני ה'".

התכעס יוסף אחאי, אבי עמרי, ומידעם חיבור בעלון קיבוצי על מקור השמות האלו. זהו מחקר קצר ומעניין המוכיח שוב כי כבוד הרב מרדכי אליהו, כמו חרדים רבים אחרים, אינם יודעים מה הם חסים. שהרי כל תורתם מצטמצמת לסיפרי-הקורש ברשימה המר תרת, ואין להם שמץ של מושג במה שמעבר להם. וכך מזכיר לו יוסף אחאי לרב מרדכי אליהו כי שמו שלו — מרדכי — גזור משם אליל בבלי נודע — מרדוך, עכו"ם שב עכו"ם, ומצטט לרב מאמר ישן "קשוט עצמך תחילה".

וכך אנו עדים לפתיחת חזית נוספת במלחמת-התרבות בארץ: מרדכי-מרדוך נגד עמרי, אבשלום, נמרוד ואיובל. ■ שיש

הכבוד האבוד

של העבודה

קראתי את הדברים היפים שכתבו עמוס קינן ושלמה שבא (האחרון כמדור זה) על תערוכתו של אורי ליפשיץ בתפן. הכל נכון. דיברי אלוהים חיים, או — לבל אחטא בלשוני — דברים קולעים של בני-אדם.

העבודה באמת איברה את כבודה. והכוונה, כמוכן, למלאכת הכפיים, לעבודה הגופנית. השאלה היא רק מתי היה לה כבוד? נכון, פעם היה לה. בכתיבי טולסטוי, בורוכוב וא"ר גורדון שלנו, בהגות הציונית, בהגיגות יובלי ההתישבות העובדת, בהסתדרות, בפרסים מטעם משרד העבודה, אצל ברנר וכך אצל אלתרמן (אבל גם זה העדיף את "עבודת השוק" והיריד על פני העבודה בבית-החרושת ואולי אפילו על פני "עבודת הצבא", ומי יגנה אותו על כך?).

מארכס היה, כמרומה, מן הראשונים שאיבחו — נכונה — את תופעת הדה-הומאניזציה של העבודה בעקבות המהפיכה התעשייתית באירופה. באוטופיה של מרינת (הדיקטטורה של) הפרולטאריאט, הוא מבטיח, יתוקן המעוות ולעבודה יוחזר כבודה האבוד, משל היתה אופיצר הונגרי. סטאלין הגרוזיני לא האמין כל כך באופיצרים הונגריים. עובדה: הוא אחראי לרציחתם של מאות אלפים ויש אומרים מיליוני עובדים.

צ'ארלי צ'אפלין, לעומת זאת, לא האמין כלל בכבודה של העבודה, להוציא עבודת הקולנוע שלו. ולא הייתי מתפלל כלל אילו נמצא מישהו שהיה מתאר אותו כגדול משוררי אי-הכבוד של העבודה. אצל צ'אפלין אפילו הוגג הוא נוכל, שלא לרבר על הפועלים בבתי-החרושת שהם סתם רובוטים בדרסם לטימטום הסופי.

גם בתנ"ך, להוכיחם, העבודה אינה כבוד אדרבה, בויעת בתל תוציא להם" היא קללה, העונש הראשון מכלולדת הבריא על פי התנ"ך, שלא כמונו, הם ידעו יפהיפה מה סיבה של עבודת כפיים — ועוד באקלים הוה שלנו, חכמי התנ"ך הגא-טפשים.

לשבת בן העידן, לאכול מפירות העצים (רק פרי אחד נאסר עליהם בעצם: ומה זה לעומתנו שאפילו אפרסמונים כבר נאסר עלינו לאכול) ולטייל קצת מתחת לעצים לעת ערב כשיקוד השמש שוכך מעט — זה היה כבוד בעיניהם. האם ראייתם פעם ערבי מן הדור הישן כשהוא עובד? הערבים של ילדותי שהשתרעה בין העיר